

ساختن صورتک

- اهداف:** در پایان این فصل از هنر جو انتظار می‌رود که:
- ۱- مواد مورد نظر ساخت صورتک را آماده کند.
  - ۲- با ابزار گوناگون ساخت صورتک، صورتک بسازد.
  - ۳- شیوه‌های رنگ‌آمیزی صورتک را توضیح دهد.
  - ۴- موارد مورد نظر رنگ‌آمیزی صورتک را توضیح دهد.
  - ۵- رنگ‌آمیزی صورتک را انجام دهد.
  - ۶- تلفیق صورتک و چهره‌پردازی در نمایش را توضیح دهد.
  - ۷- یک کار تلفیقی از صورتک و چهره‌پردازی انجام دهد.

۱-۴- ساختن صورتک

پس از آنکه طراح صورتک، شخصیت مورد نظر خود را در ذهن پرورش داده و آن را بر روی کاغذ طراحی و رنگ آمیزی نمود، از میان مواد و روش‌های مختلف، با توجه به نوع طرح و چگونگی استفاده از صورتک، اقدام به ساختن آن می‌کند.

۱-۴-۱- ساختن صورتک از مقوا: مقوا را می‌توانید بر مبنای رنگ چهره حیوان یا پرده مورد نظر خریداری نمایید. ابتدا با در نظر گرفتن چهره و اندازه آن، طرح را روی مقوای رنگی کشیده، سپس مقوا را با قیچی بریده و قسمت‌های مختلف آن را به هم متصل نمایید. این نوع صورتک به رنگ کامل نیاز ندارد زیرا رنگ‌ها توسط شما از قبل انتخاب شده است، تنها کمی رنگ برای ترسیم چشم‌ها، سبیل و غیره مورد نیاز است. این نوع صورتک بیشتر برای نمایش کودکان به کار می‌رود (تصاویر ۱-۴ الی ۳-۴).

تصویر ۳-۴

تصویر ۲-۴

تصویر ۱-۴

۲-۴-۱- ساختن صورتک پارچه‌ای از تنظیف: قالب مثبت را آماده کرده، روی آن با خمیر مجسمه‌سازی یا خمیر بازی کودکان حجمی بسیار ساده از چهره انسان، حیوانات یا موجودی تخیلی را اجرا نموده و تمام سطح آن را با وازلین چرب نمایید. در یک ظرف، چسب چوب را با آب رقیق کرده و یک متر پارچه تنظیف بسیار لطیف را دولا نموده، در ظرف محتوی چسب چوب رقیق شده بریزید. برای اطمینان از خوب خیس شدن پارچه این عمل را چندبار تکرار نمایید. سپس پارچه آغشته به چسب را روی قالب انداخته با انگشتان دست، مو، ریش، سبیل و چشم و ابروان را شکل بدهید. از چین‌هایی که بوجود می‌آید برای شکل بخشیدن به کار استفاده نمایید. سپس بگذارید پارچه خوب خشک شود یا با باد گرم سشوار آن را خشک کنید.

۳-۴-۱- ساختن صورتک از تکه‌های کاغذ: نخست، حجم مورد نظران را بر روی قالب مثبت با خمیر بازی کودکان بسازید. چنانچه خمیر در اثر سردی هوا سفت شده باشد، آن را با کمی وازلین ورز دهید. پس از آماده شدن طرح بر روی قالب مثبت، سطح قالب را با وازلین، چرب کنید. روزنامه‌های باطله را تکه تکه بریده، در چسب چوب رقیق شده فرو برده، سپس با سه لایه تمام سطح کار را بپوشانید. پس از اتمام کار، صورتک را در گرمای آفتاب کنار بخاری یا شوفاژ و یا با سشوار خشک کنید. پس از خشک شدن صورتک، آن را از قالب جدا کنید و چنانچه زوایدی روی آن دیدید با سمباده چوب، زواید موجود را صیقل دهید (تصاویر ۴-۴ الی ۹-۴).

۴-۴-۱- ساختن صورتک با خمیر مقوا: مقداری مقوای کارتون را تکه تکه کرده و در یک ظرف پلاستیکی بریزید. سپس در آن آب بریزید تا جایی که کمی از سطح مقواها بالاتر باشد و بگذارید یک شب تا صبح خیس بخورد. صبح، زیادی آب را خالی کنید و با دستکش پلاستیکی، زواید محلول را جدا نموده و کارتن‌هایی را که خیس خورده و نرم شده‌اند با دست چنگ بزنید تا خمیری یکنواخت

تصویر ۴-۶

تصویر ۴-۵

تصویر ۴-۴

تصویر ۴-۹

تصویر ۴-۸

تصویر ۴-۷

آماده شود. قالب مثبت را آماده و حجم مورد نظر را بر روی آن کار کرده، چرب نمایید. خمیر مقوای آماده را به صورت یک لایه بر روی تمام سطح کار بمالید. دقت کنید که تمام سطح قالب به یک اندازه از خمیر پوشیده شود. پس از خشک شدن خمیر، آن را از قالب جدا کرده، زواید آن را با سمباده چوب صاف کنید تا برای رنگ آمیزی آماده شود. با این روش می‌توانید پیکره‌های کوچک مقوایی نیز بسازید. برای این کار نیاز به قالب ندارید. با توجه به طرحی که بر روی کاغذ کشیده‌اید، خمیر را شکل داده و بعد از خشک شدن خمیر، آن را رنگ آمیزی کنید.

۴-۱-۵- صورتک پارچه‌ای با نوار زخم بندی: این صورتک در داخل قالب منفی کار می‌شود. ابتدا قالب منفی را کاملاً

تمیز کرده و داخل آن را با وازلین چرب نمایید. سپس نوار زخم بندی ظریف بافت را با قیچی به شکل مربع‌های ۴ در ۴ سانتی متر ببرید. ظرف کوچکی از چسب چوب که نه خیلی غلیظ باشد و نه خیلی رقیق آماده کنید. چسب آماده شده را با قلم‌مو، از قسمت پیشانی داخل قالب بمالید. مربع‌های بریده شده را با دقت در کنار هم، از ناحیه پیشانی روی چسب چوب بچسبانید و تا ناحیه چانه قالب ادامه دهید. دقت کنید که انجام این کار در قسمت بینی کمی مشکل است چون چسب چوب در نوک بینی جمع می‌شود و باید با یک قطعه اسفنج، مرتباً چسب‌های اضافی را از نوک بینی بردارید. این ناحیه تنها جایی است که بسیار دیر خشک می‌شود. پس از چسباندن یک لایه نوار زخم بندی، دوباره از ناحیه پیشانی همین کار را تکرار کنید. با بادگرم سشوار، قالب را و خصوصاً نوک بینی را خوب خشک کنید. پس از خشک شدن، با قلم‌مو یک لایه لاتکس روی آن مالیده و با باد سرد سشوار، آن را خشک نمایید. بعد از خشک شدن لاتکس، با قلم‌مو به آن پودر تالک بزنید و دوباره یک لایه لاتکس روی آن بکشید. این نوع صورتک، بیشتر مناسب شبیه‌سازی در نمایش است. برای رنگ آمیزی صورتکی که به این روش ساخته شده است (چون با نوار زخم بندی و لاتکس درست شده است) از هر رنگی نمی‌توان استفاده کرد. برای

انجام این کار، ابتدا مقداری از رنگ روغنی چهره‌پردازی را روی شیشه‌ای تمیز، با مقداری روغن بادام مخلوط کرده، تا حدودی آن را چرب نمایید و سپس با تکه‌ای اسفنج به تمام سطح صورتک بمالید. این ترکیب رنگی در داخل لاتکس نفوذ می‌کند.

۶-۱-۴- ساختن صورتک با نوار گچ شکسته‌بندی: به مدل روپوش ببوشانید و او را روی صندلی دارای پشتی مناسب بنشانید. چهره مدل را با شیرپاک‌کن و پنبه پاک کرده، موهای سر را از بالای پیشانی با یک نایلون فریزر ببوشانید. روی تمام چهره کمی وازلین بمالید. ناحیه ابروان و چشم‌ها را با دو نایلون گرد که از کیسه فریزر بریده‌اید ببوشانید (نایلون فریزر به راحتی روی وازلین می‌چسبد). نوار گچی با پهنای ۵ تا ۷ سانتی‌متری را آماده نمایید. اندازه‌های افقی چهره بازگر را در سه قسمت بالای صورت، از شقیقه تا چپ تا شقیقه راست، و در ناحیه میانی چهره، از کنار گوش راست به کنار گوش چپ، و از ناحیه پایین صورت، از کنار فک راست تا کنار فک چپ مشخص نموده و این اندازه‌ها را روی نوار گچی با ۲ سانتی‌متر اضافه قیچی کنید. قسمت اضافه بریده شده، جهت جبران کم شدن طول نوار گچی در داخل آب است. یک ظرف آب ولرم آماده کرده و از قسمت پیشانی، کار را شروع نمایید. نوار بالایی را در آب فرو برده، فشار دهید و با سرعت آن را روی پیشانی مدل، پهن کنید. نوک انگشتان را روی نوار بمالید تا گچ‌ها حل شود. بریده دوم را بلافاصله زیر تکه اول، بر روی بینی چسبانده و سعی کنید تالبه نوار دوم به اندازه ۳ میلی‌متر بر روی نوار اول بچسبد. روی دو نوار را نیز با نوک انگشتان بمالید تا گچ‌ها با هم مخلوط شود. برای زیر بینی از یک قطعه کوچک نوار به شکل مثلث استفاده نمایید. نوار سوم را زیر نوار دوم در روی دهان چسبانده و با انگشتان، گچ‌ها را حل کنید. پس از لایه اول، لایه دوم را بلافاصله و با همان روش کار کنید. سعی کنید لایه دوم را با دقت بیشتری بچسبانید زیرا بیرونی صورتک شما است که باید رنگ‌آمیزی شود. پس از ۱۵ دقیقه اجرای کار، قالب را به آرامی از روی صورت جدا سازید و بگذارید خشک شود (تصاویر ۴-۱۰ الی ۴-۱۵).

تصویر ۴-۱۲

تصویر ۴-۱۱

تصویر ۴-۱۰

تصویر ۴-۱۵

تصویر ۴-۱۴

تصویر ۴-۱۳

۴-۱-۷- روش ساخت صورتک از جنس چرم: ابتدا طراح

صورتک، طرح را با مداد روی کاغذ کشیده سپس طرح را (با در نظر گرفتن اندازه‌های سر و چهره‌ بازبگر) بر روی گل رُس یا خمیر مجسمه‌سازی پیاده می‌کند. پس از آماده شدن طرح، روی آن کمی وازلین مالیده، از آن قالب منفی گرفته، سپس از قالب منفی قالب مثبت تهیه می‌کند. این قالب، الگوی مراحل بعدی کار قرار می‌گیرد. در مرحله بعد، سازنده با پیش رو داشتن و الگو قرار دادن قالب مثبت، آن را روی چوبی به شکل مکعب مستطیل پیاده می‌کند. جنس چوب معمولاً طوری انتخاب می‌شود که به آسانی بر روی آن حکاکی انجام شود. پس از سمباده زدن و صیقل دادن چوب، روی آن را با کمی وازلین چرب نموده، سپس چرم ظریفی را انتخاب و اندکی بزرگ تر از اندازه ببرید. بعد آن را به مدت یک ساعت داخل آب قرار دهید تا خوب خیس بخورد. سپس چرم را از آب درآورید، آب آن را گرفته و مرطوب روی مدل چوبی پهن کنید. نخست با انگشتان به آن مدل دهید. باید سعی شود چرم، خوب روی قالب بچسبد؛ پس با چکش چوبی ظریف روی مدل کوبیده تا چرم کاملاً بر قالب چوبی منطبق شود. پس از خشک شدن چرم، آن را با دقت از مدل چوبی جدا کرده و قسمت‌های اضافی را ببرید. جای چشم‌ها را چنانچه به ترمیم نیاز دارد ترمیم کنید. این صورتک که از جنس چرم است با روغن بی رنگ واکس زده می‌شود و با برس مخصوص، براق می‌شود. سپس داخل آن با پارچه‌ای بسیار نرم آستر می‌شود (تصاویر ۴-۱۶ و ۴-۱۷).

تصویر ۴-۱۶

تصویر ۴-۱۷

۴-۱-۸- ساختن حجم بر روی صورتک‌هایی

که با نوار گچ شکسته‌بندی ساخته شده است، با پنبه و چسب چوب حجم بسازید. برای انجام این کار، برای مثال اگر بخواهید اطراف چهره، مو، سیل و ریش بگذارید، ابتدا تکه‌ای پنبه برداشته، روی ناحیه مورد نظر بگذارید، اطراف پنبه را بچسبانید، سپس چسب چوب بسیار رقیق شده را روی آن بمالید به طوری که حجم پنبه نخواهد. برای تبدیل صورتک به چهره حیوانات نیز به همین طریق عمل کنید. در صورتک‌هایی که با پارچه نوار زخم‌بندی ساخته شده‌اند نیز، حجم‌سازی را با پنبه و مایع لاتکس به شیوه فوق انجام می‌دهند. در این روش، لاتکس باید با آب رقیق شود. صورتک‌های پارچه‌ای ساخته شده با تمیز، چنانچه نیاز به حجم‌سازی داشته باشند در زمان ساخت صورتک بر روی قالب مثبت انجام می‌شود. حجم‌سازی صورتک‌هایی که از خمیر مقوا درست شده‌اند در زمان ساخت صورتک و بر روی قالب مثبت انجام می‌پذیرد. حجم اضافی بر روی صورتک‌هایی که با تکه‌های کاغذ ساخته شده است، ابتدا بر روی قالب مثبت با خمیر مجسمه‌سازی یا خمیر بازی کودکان انجام می‌گیرد و سپس با روش تکه‌های کاغذ، قالب‌گیری می‌شود.

۴-۱-۹- نکات مهم برای ساختن صورتک‌ها:

بریدن جای چشم‌ها:

این کار را به سه طریق می‌توانید انجام دهید:

الف) خالی نمودن تمام جای چشم: پس از آنکه صورتک کمی خشک شد، جای چشم‌ها را بر مبنای طرح مورد نظر با دقت

درآورید. با این روش، بازبگر دید کافی در صحنه خواهد داشت.

ب) ایجاد چشم با پارچه توری: همانند روش بالا عمل کرده، پس از خالی کردن جای چشم‌ها، پارچه‌ای توری از داخل صورتک در محل چشم‌ها بچسبانید و کمی تور را از داخل صورتک با انگشتان فشار دهید تا حجم چشم را پیدا نماید. سپس بر روی تور، شکل چشم را نقاشی کنید. در این روش نیز بازیگر دید کافی خواهد داشت.

ج) ایجاد سوراخی در محل دید: در قسمت چشم‌ها فقط عنبریه چشم‌ها را بریده، درمی‌آورید و چشم‌ها را روی صورتک، با رنگ، نقاشی کنید. در این روش، بازیگر دید کمتری دارد.

۱۰-۱-۴- گذاشتن صورتک بر چهره:

الف) بعضی از صورتک‌ها، در پشت سر با کش بسته می‌شود. چنانچه بازیگری احساس ناراحتی کرد، سه قطعه کوچک اسفنج را به شکل مستطیل بریده در داخل صورتک در وسط پیشانی، روی گونه‌ها و تقریباً مابین گونه و بینی بچسبانید. در نتیجه، فاصله‌ای بین صورتک و چهره بازیگر ایجاد می‌شود.

ب) برای بعضی از صورتک‌ها، در زیر چانه، دسته‌ای از جنس مفتول فلزی تعبیه می‌شود که بازیگر به کمک آن، صورتک را مقابل صورت نگه می‌دارد. در این روش، مفتول (که به شکل T است)، زیر صورتک نصب می‌شود.

ج) بعضی از صورتک‌ها دسته‌ای در کنار خود دارند که بازیگر به هنگام بازی، توسط آن، صورتک را به دست می‌گیرد. کارهای تزئینی، روی این دسته‌ها نیز صورت می‌گیرد.

د) پارچه‌ای بسیار نرم داخل صورتک بچسبانید.

۲-۴- رنگ آمیزی صورتک

شاید رنگ از جمله عناصر بصری باشد که بیش از همه درباره آن مطالعه شده است. تلاش برای بی بردن به تأثیر رنگ، به گذشته‌های دور، به روزگار گوتته^۱ در قرن هجدهم میلادی بازمی‌گردد. در این قرن، کتاب‌های متعددی از دیدگاه پزشکی و روانشناسانه به این مقوله پرداخته‌اند که هدف از آنها، بررسی تعیین تأثیر رنگ بر سیستم بدن چون ضربان نبض، فشار خون و تنفس بوده است. برخی از این مطالعات گویای رابطه نسبتاً روشنی مانند تند شدن ضربان نبض در مواجهه با رنگ‌های حد فاصل میان سرخ و زرد است. صرف‌نظر از چنین یافته‌هایی، میان رنگ و وضع و حال هم بستگی‌های نسبتاً کلی وجود دارد که اگر چه از لحاظ علمی قابل اثبات نیست ولی آن‌چنان کلی و عام می‌نماید که برای کار تئاتر مفید بوده است. طیف رنگ به رنگ‌های «سرد» و «گرم» تقسیم می‌شود. رنگ‌های واقع در طیف زرد، سرخ و نارنجی، رنگ‌های گرم، و رنگ‌های واقع در طیف سبز و آبی، رنگ سرد انگاشته می‌شوند. علت طبیعی این اثر، شاید وجود این حقیقت باشد که پدیده‌هایی چون آفتاب، شعله آتش، زغال یا فلزات تحت تأثیر حرارت به رنگ زرد، نارنجی و سرخ درمی‌آیند، حال آن‌که چیزهای سرد یا خنک چون آب، یخ، آسمان، انبوه درختان و مانند آن در طیف آبی و سبز قرار می‌گیرند.

صورتک‌های مختلفی که برای شما چگونگی ساختن آنها شرح داده شد، نیاز به رنگ آمیزی دارد.

صورتک مقوایی: این صورتک چون از مقوای رنگی ساخته می‌شود، نیاز به رنگ آمیزی کامل ندارد. تنها برای مشخص

نمودن چشم‌ها و نواحی خاصی از چهره، از رنگ گواش برای رنگ آمیزی آن استفاده می‌شود.

صورتک تکه‌های کاغذی: رنگ آمیزی این نوع صورتک با رنگ گواش انجام می‌پذیرد و با سایه و روشن، حجم‌های صورتک

مشخص می‌شود.

صورتک خمیر مقوا : این نوع صورتک با گواش رنگ آمیزی می شود و با سایه و روشن زدن بر روی آن، فرورفتگی های آن تیره تر و برجستگی های آن روشن تر می شود. برای رنگ آمیزی این نوع صورتک می توانید از رنگ های افشانه ای استفاده نمایید. به طور کلی این نوع صورتک رنگ قهوه ای روشنی دارد که خود به خود زیبا می باشد. اگر پیکره های کوچکی از خمیر مقوا ساخته اید، رنگ طبیعی خود پیکره ها زیباست.

صورتک نوار گچ شکسته بندی : این نوع از صورتک این قابلیت را دارد که با کارهای حجمی که بر روی آن انجام می دهید، می توانید از آنها اشکال دیگری مثل حیوان، پرند، چهره های باستانی، نمادهای ذهنی و عینی بسازید. لذا از رنگ های گواش، رنگ روغن نقاشی (که دیر خشک می شود) و رنگ های اسپری جهت رنگ آمیزی آنها استفاده نموده و یا می توان تزیینات بسیاری روی آنها بر مبنای طرح؛ با پارچه، تور پارچه ای، گل های خشک، گل های مصنوعی، حبوبات، برگ خشک، چوب تنه درختان، سنگ های کوچک رنگی، افشانه های رنگی طلایی، نقره ای و غیره انجام داد. برای جلا دادن به آنها نیز چنانچه با گواش کار کرده باشید، می توانید از روغن جلا یا افشانه های جلا دهنده استفاده نمایید.

۱-۲-۴- روان شناسی رنگ ها : از جمله موارد بسیار با اهمیت نمایش، مفاهیم رنگ در صحنه و تأثیر روانی آن بر تماشاگر است. انتخاب رنگ برای صحنه نمایش، لباس، چهره پردازی و صورتک و نورهای صحنه، با توجه خاص بر تحلیل ها و مؤلفه ها صورت می پذیرد.

این عوامل به کمک رنگ و نور می تواند بر تماشاگر اثر مطلوب یا نامطلوبی بگذارد. رنگ در نمایش دارای مفاهیم خاص است و احساس های مختلفی را در تماشاگران سبب می گردد. برای رنگ آمیزی صورت، باید سبک نمایش، رنگ بندی صحنه، رنگ های لباس و رنگ نورها را در نظر گرفت. از آنجا که هر رنگ از دیدگاه روان شناسی تأثیری ویژه و مفهومی نمادین دارد، علاوه بر شناخت تأثیرات رنگ، آشنایی با مفاهیم آن برای طراحان چهره پردازی و صورتک ضروری است.

رنگ سفید : نماد کمال، پاکی، آرامش، صداقت، راستی، دوستی، بی اتتهایی و...

رنگ سیاه : نماد غم، مرگ، ابدیت، پوچی، انتها و...

رنگ قرمز : نماد قدرت، اقتدار، آتش، خون، جنگ، نیروهای شیطانی، انرژی، هیجان و...

رنگ آبی روشن : نماد صلح، آرامش روح، پارسایی، کودکی، وفاداری و...

رنگ سبز : نماد پایداری، ثبات، طراوت، تحرک و...

رنگ سبز کدر : نماد حسادت، بداندیشی، بدشگونی، بیماری، خیانت و...

رنگ خاکستری : نماد خنثی بودن، بی تفاوتی، نامفهومی، انزوا، افسردگی، عصبی بودن، غیر متعهد بودن و...

رنگ زرد کم رنگ : نماد سستی، پریشانی، یأس، عدم اعتماد، سؤظن، خیانت و...

رنگ صورتی : نماد احساساتی بودن، رویایی و خیال انگیز بودن و...

رنگ ارغوانی : نماد جلال، شکوه، عظمت و...

رنگ بنفش آبی : نماد وهم، ترس، اضطراب، افسانه ای، جادویی و...

رنگ بنفش قرمز : نماد اسرار آمیز بودن، وسوسه انگیز بودن، خیال انگیز بودن و...

رنگارنگ نامنظم : نماد غیر منطقی بودن، عدم تعادل داشتن و...

رنگارنگ بیش از اندازه : نماد خودپسندی، خودبینی و...

رنگارنگ شاد و زنده : نماد وفاداری، دوستی و...

رنگ های نامشخص : نماد بیماری، تلخی و...

۴-۳- چهره پردازی اکسپرسیو [Expressive]

چهره پردازی بیانگرا یا «گریم ماسک» که سبکی از چهره پردازی تلفیقی است. در این روش، چهره با رنگ های غلیظ پوشانده می شود و جلوه ای همچون صورتک می یابد. در نمایش کودکان، دلک ها، میم، پاتومیم، نمادهای عینی و ذهنی و نمایش های شرق؛ هندی، ژاپنی و چینی از این نوع چهره پردازی استفاده می شود.

۴-۳-۱- نمایش کودکان: نمایش های کودکان غالباً حکایاتی درباره جانوران، پرندگان، حشرات، گیاهان و غیره است که هدف آن آموزش رفتار و اخلاق اجتماعی به کودکان است. برای چهره پردازی بازیگران نمایش کودک، معمولاً از چهره پردازی تلفیقی استفاده می شود. چون هم برای بازیگر (که معمولاً کودک هستند) راحت تر است و هم میمیک چهره به تماشاگر القا می شود.

تصویر ۴-۱۸

کارگردان برای شخصیت های نمایش، نخست باید شکل چهره کودکان را در نظر بگیرد. برای نقش گربه و خرگوش، چهره به شکل گرد، میمون، فاصله بینی و لب زیاد، گریه و روباه، چهره به شکل مثلث یا سه گوش، شیر و پلنگ و ببر و مانند اینها، چهره درشت و چهار گوش یا مستطیل انتخاب کند. برای نشان دادن شکل های پرندگان، بینی کشیده مناسب است (تصاویر ۴-۱۸ و ۴-۱۹).

۴-۳-۲- دلک ها: دلک ها به دو دسته تقسیم می شوند: دلک های شاد و دلک های

غمگین.

دلک های شاد:

دلک های شاد شخصیت هایی به نام «کلون»^۱، «آدرین»^۲، «توتی فروتی»^۳، «اوگست»^۴ هستند که ریشه در شخصیت های نمایش کمدا یا دلآرته دارند.

چهره ها سفید، اشکال هندسی با رنگ های شاد و زنده در اطراف چشم ها. لب ها بزرگ و گوشه ها به طرف بالا (بیانگر خنده). گاه سر بینی قرمز می شود.

دلک های غمگین:

دلک های غمگین به نام های پی پرو (مرد) و پیرت (زن).

رنگ چهره ها به طرف سفید، پشت چشمان آبی و حالت افتاده، یک قطره اشک زیر یک چشم رنگ آمیزی می شود. لب ها قرمز تیره، گوشه ها طرف پایین که حالت غم را تداعی می کند (تصاویر ۴-۲۰ و ۴-۲۱).

تصویر ۴-۱۹

تصویر ۴-۲۱

تصویر ۴-۲۰

۳-۳-۴- میم - پانتومیم : هر دو شخصیت، برای بهتر نشان دادن حالات و احساسات، چهره را سفید می‌کنند. دو خط کوچک تیره زیر چشم‌ها کشیده می‌شود و لب‌ها به رنگ قرمز، رنگ آمیزی می‌شود (تصویر ۴-۲۲).

۴-۳-۴- نمادهای عینی و ذهنی : نمادها به دو دسته تقسیم می‌شوند: نمادهای عینی مانند روز، شب، خورشید، آب، باد و غیره، و نمادهای ذهنی مانند زندگی، مرگ، راستی، عدالت، رذالت، دورویی و غیره. نمادها در نمایش بسیار مشاهده می‌شود و اغلب با این نوع چهره‌پردازی عیان می‌شود، گاه نیز با صورتک نشان داده می‌شود (تصویر ۴-۲۳).

تصویر ۴-۲۳

تصویر ۴-۲۲

۵-۳-۴- آشنایی با تاریخچه و انواع سبک‌های نمایش و چهره‌پردازی تلفیقی در شرق

عناصر مشترکی که در نمایش‌های شرقی مشاهده می‌گردد عبارتند از:

(الف) نمایشنامه بر مبنای اسطوره‌ها، خدایان، قهرمانان، شیاطین، ارواح و غیره جهت نشان دادن نبرد بین خیر و شر استفاده می‌شود.

(ب) زمان اجرای نمایش طولانی است.

(ج) اجرای نمایش همراه با موسیقی، آواز و رقص به شیوه‌های مختلف است.

(د) بازیگران مرد هستند.

(ه) به کار بردن صورتک‌های چوبی.

(و) استفاده از چهره‌پردازی تلفیقی و رنگ‌های نمادین هر منطقه.

(ز) ساختن رنگ‌های روغنی و یا گیاهی برای چهره‌پردازی.

(ح) به کار بردن تاج و سریند زربفت و نقره‌بافت، نوارهای رنگی براق، پارچه‌های رنگی براق شاد از جنس ساتن، تافته و امثال آن.

اتمام نمایش با پیروزی خیر بر شر.

(ی) تماشاگران این گونه نمایش‌ها برای مدت زمانی به دنیای رویایی و افسانه‌ای خواهند رفت.

۱-۵-۳-۴- نمایش هند : کاتاکالی^۱ در قرن پانزدهم میلادی در هند شکل گرفته و ریشه‌ای مذهبی دارد. هندوان، شیوا^۲ را خدای

آفریدگار رقص و موسیقی می‌دانند. کاتاکالی نمایشی بر مبنای اسطوره، افسانه‌های مذهبی و غیره است. نمایش همراه با موسیقی و رقص اجرا می‌شود. بازیگران همگی مرد هستند و بازیگر زن، معمولاً پسری جوان است. داستان نمایش با حرکات انگشتان، حالات چشمان و حرکت بدن و ضرب آهنگ پا برای تماشاگران بازگو می‌گردد. لباس‌ها بسیار رنگین، شاد و درخشان همراه با تزئینات زربافت و نقره‌بافت است و به خصوص چهره‌پردازی در این نمایش نقشی اساسی به عهده دارد.

رنگ چهره‌ها دارای مفهومی خاص است و هر رنگ بیانگر نمادی سنتی می‌باشد. چهره‌پردازی به شیوه چهره‌پردازی تلفیقی انجام می‌شود و ساعت‌ها به طول می‌انجامد. کاغذ مخصوص و بسیار نازکی را از ناحیه بالای گونه تا زیر فک بازیگر، با چسبی گیاهی چسبانده، سپس با خمیر برنج حجم‌هایی را بر آن افزوده و در نهایت رنگ آمیزی می‌کنند. برای قهرمانان و اشخاص روحانی و به‌طور کلی شخصیت‌های مثبت، بعد از چسباندن کاغذ، رنگ سبز درخشانی به تمام چهره زده می‌شود و با سایه و روشن‌های طلایی و قرمز بر روی صورت کار می‌شود. جهت نشان دادن حالات و حرکات چشم‌ها، اطراف چشم‌ها را خطوط سیاه می‌کشند و لب‌ها را نیز نارنجی کم رنگ می‌کنند. در وسط پیشانی علامتی با رنگ سفید می‌گذارند که برای قهرمانان و افراد روحانی شکل‌های متفاوتی دارد.

رنگ‌های نمادین این نمایش عبارتند از :

(الف) سبز: برای شخصیت‌های مثبت. عشق، دلبستگی، تعلق.

(ب) صورتی: جهت خدایان، همراه با ریشی سفید.

(ج) زرد براق: رنگ خاص زنان است.

(د) زرد کم رنگ: برای زنان معمولی.

(ه) قرمز تیره: نشان دهنده شخصیت‌های منفی است.

(و) سیاه: جهت شخصیت‌های وحشی و وحشت.

(ز) ریش قرمز: برای دیو صفتان.

(ح) ریش سفید و چهره‌ای دو رنگ برای خدای میمون‌ها (قسمت بالای چهره سیاه و پایین آن سرخ، همراه با ریشی سفید).

(ط) رنگ آمیزی بسیار و نقش و نگارهای درهم برای نشان دادن جادوگران.

(ی) رنگ قرمز: برای شخصیت‌هایی با قدرت بدنی بالا استفاده می‌گردد.

(ک) رنگ سفید: جهت شخصیت‌هایی با طبع آتشین و تندخو به کار می‌رود.

(ل) رنگ آبی: نفرت.

(م) خاکستری: دلسوزی.

(ن) پرتقالی روشن: قهرمانان (تصویر ۲۴-۴).

۲-۵-۳-۴- نمایش چین: نمایش چین در اواخر قرن هجدهم میلادی در پکن شکل گرفته است که اصل و ریشه‌اش بر مبنای نمایش‌های سنتی دوران گذشته است. نمایشنامه‌ها بر مبنای افسانه‌های خیالی، حماسی، داستان‌های قدیمی و یا حوادث معاصر است. نیمی از نمایش با بازی و نیم دیگر آن با خواندن اجرا می‌شود.

از ویژگی‌های این نوع نمایش استفاده از لباس‌های بسیار رنگی و درخشان و شاد همراه با تزئینات و چهره‌پردازی‌های بسیار رنگی به شیوه چهره‌پردازی تلفیقی با ریش‌هایی از جنس ابریشم است.

در این نمایش‌ها چهره‌پردازی با دو روش «چهره پودر زده» و «چهره‌پردازی غلیظ» انجام می‌گیرد و رنگ‌ها کاربردی نمادین به شرح زیر دارند :

(الف) قرمز: نماد صداقت، وفاداری و شجاعت است.

(ب) سیاه: نشان عدالت، دیانت، جسارت، دوستی، و مخلوط با رنگ‌های دیگر نشان خشونت است.

تصویر ۲۴-۴

ج) سفید: برای مکر، تزویر و ترس است و هرچه بر میزان آن افزوده گردد دلیل خیانت است.

د) زرشکی: جهت اجانب و نظامیان به کار می‌رود.

ه) ارغوانی: نشان از آرامش و پشتکار دارد.

و) آبی: نماد استقامت، تکبر و درنده‌خویی است.

ز) زرد: فراست را می‌نمایاند.

ح) خاکستری: برای سالمندان به کار می‌رود.

ط) قهوه‌ای: نشان لجاجت و خودسری است.

ی) سبز: جهت نشان دادن خیانت و مخلوط با رنگ‌های دیگر، نشان بی‌ثباتی است.

ک) قرمز و سفید: برای پادشاه میمون‌ها به کار می‌رود.

ل) طلایی و نقره‌ای: نماد فرازمینی و آسمانی است.

م) قرمز و بنفش و قهوه‌ای با ابروان سیاه: نشان شخصیت قهرمان داستان است.

ن) چهره‌های بسیار رنگین: خاص راهزنان شوخ و ماجراجویان مهربان است.

علامت‌های روی پیشانی بیانگر خصوصیات شخصیتی قهرمانان است (تصویر ۲۵-۴).

۳-۵-۴- نمایش ژاپنی کابوکی^۱: نوعی نمایش ژاپنی است که پیدایش آن را

اوایل قرن هفدهم میلادی می‌دانند. این نمایش برگرفته از نمایش نو و دیگر نمایش‌های سنتی گذشته ژاپن است. نمایش همراه با رقص، موسیقی و بازی اجرا می‌شود و موضوع نمایشنامه‌ها بر مبنای داستان‌های قدیمی، تاریخی، جنگ، انتقام، خیانت، دسیسه، تضاد، پستی، فداکاری و جوانمردی است. بازیگران، مرد هستند و حتی بازیگر نقش زن نیز پسری جوان است. در این نوع نمایش از چهره‌پردازی تلفیقی استفاده می‌شود و بازیگران صورتک بر چهره نمی‌گذارند. به‌طور کلی نمایش کابوکی نمایشی واقع‌گرایانه است. لباس‌ها رنگی و درخشان، همراه با تزیینات است و رنگ‌ها و خطوط بیانگر شخصیت‌ها است. شخصیت‌های مثبت دارای چهره‌پردازی با رنگ‌های ساده هستند و شخصیت‌های منفی (دزدان، شخصیت‌های خشن منفی و...) طرح‌های پیچیده و تنوع رنگی دارند.

الف) رنگ سفید: برای شخصیت‌های غیرقابل اعتماد و دغل به کار می‌رود.

ب) رنگ آبی: جهت شخصیت‌های بی‌رحم استفاده می‌گردد.

ج) ارغوانی: نشان افراتستگی، نجابت و غرور و اصالت خانوادگی است.

د) رنگ نیلی: نماد افسردگی، تیرگی و تاریکی است.

ه) سبز روشن: نشان از آسایش خاطر و آرامش است.

و) قهوه‌ای و قهوه‌ای تیره: برای خودپسندی، خودستایی، افسردگی استفاده می‌شود.

ز) خاکستری: نماد افسردگی و دل‌تنگی است.

ح) قرمز: اشتیاق، قدرت و جدیت را نشان می‌دهد.

ط) قرمز تیره: خشم و غضب است.

تصویر ۲۵-۴

تصویر ۲۶-۴

ی) سرخ متمایل به بنفش: نشان جوانی و شادمانی است. چهره سفید با خطوطی به رنگ قرمز، با موی سیاه بلند، خاص شخصیت قهرمان است و چهره بنفش بسیار کم رنگ، با خطوط بنفش تیره با ریش انبوه و موی کوتاه سفید، خاص شخصیت منفی است. چهره سفید با ابروانی با فاصله از چشم‌ها و لب‌های کوچک قرمز، خاص بازیگر زن و چهره‌ای به رنگ طبیعی با کلاه گیس نیمه طاس، خاص اوباش است (تصویر ۲۶-۴).

آزمون‌های فصل چهارم

- ۱- چگونه ساختن صورتک از تکه‌های کاغذ را توضیح دهید.
- ۲- ساختن صورتک با خمیر مقوا را توضیح دهید.
- ۳- صورتک پارچه‌ای با نوار زخم‌بندی چگونه ساخته می‌شود؟
- ۴- ساختن صورتک با نوار گچ شکسته‌بندی چگونه است؟
- ۵- روش ساخت صورتک از جنس چرم را شرح دهید.
- ۶- ساختن حجم بر روی صورتک‌هایی که از نوار گچ شکسته‌بندی ساخته شده است، چگونه است؟
- ۷- بریدن جای چشم‌ها در صورتک با چه روش‌هایی امکان‌پذیر است؟
- ۸- چگونه برای صورتک‌ها می‌توان دسته ساخت؟
- ۹- صورتک از جنس خمیر مقوا را چگونه می‌توان رنگ‌آمیزی نمود؟
- ۱۰- رنگ سفید نماد چیست؟
- ۱۱- رنگ قرمز نماد چیست؟
- ۱۲- ویژگی‌های چهره‌پردازی اکسپرسیو یا گریم تلفیقی را توضیح دهید.
- ۱۳- در نمایش کابوکی رنگ سفید نماد چه شخصیتی است؟